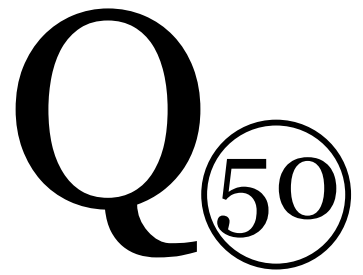

Q50

Reptes de l'educació permanent i popular per a la vida

Quaderns d'Educació Contínua

Reptes de l'educació permanent i popular per a la vida

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona,
Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves
Roselló, María José Picher, Carlos
Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia
Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa
M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento,
Manuela Fuentes Martínez, Lorena
Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Mila
Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián,
María Gabarda Riofrio, Francisca Borox
López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles
(Escola de la Dona-Diputació de Barcelona),
Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB),
Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV),
Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas
(UMA), Pierngiorgio Reggio (UNICATT),
Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi
(UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño
Francés (IPF), Sebas Parra † (UdG), Josep
Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter

Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Àngel Marzo
(UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando
Marhuenda (UV), Fernando López Palma
(UB), Licinio C. Lima (UMINHO), Colin
Lankshear (JCU), Michele Knobel † (MSU),
Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco
Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez
(UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís
Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG),
José Clovis Azevedo (Centro Universitário
Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel
Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell
(UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito
(UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbio
González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina
Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI),
David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola
Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey
(UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda
Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez
(epAlv), Magdalena Balle García (CEPA Son
Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes
(Universidade Estadual de Santa Cruz, UESC),
Júlia Haba Osca (Universitat de València)

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua ☆ 50

Tardor 2023 · 18 €

Títol: Homenatge a Mauricio Sotelo, Benet Casablancas i Raquel García-Tomás

Autor: GAP

Tècnica: collage

Dimensions: 210x210 mm

Any: 2023

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

Sumari

El nostre major savi ha canviat de dimensió. Paraules de memòria al voltant de Carlos Rodríguez Brandão

Marco Raúl Mejía • 1

editorial

carpeta

L'Educació Popular i per al Desenvolupament com a gènesi de l'Educació per a la Transformació Social. Aprenentatges crítics per a la transició

Juan Jose Celorio Diaz • 9

Una reflexió crítica sobre la nostra lluita per un món més just i amorós

Antonia Darder • 24

Analfabetisme i alfabetització política des d'una perspectiva crítica

Josep Miquel Palaudàrias • 34

L'educació popular a Itàlia: "una xarxa" entre llegat i innovació

Lisa Stillo • 43

contínua

Pedagogia crítica revolucionària i pedagogia crítica global: Una conversa amb Peter McLaren

Peter McLaren; Emiliano Bosio • 57

persones, territoris i experiències

Mai he fet surf però, m'encanta com a metàfora per a l'educació permanent (i la vida)

Loris Viviani • 77

Paulo Freire i la tradició d'educació popular vinculada amb l'extensió universitària

Oscar Jara Holliday • 86

Educar des de la commoció i les narratives per promoure la comprensió, l'autonomia i el compromís

Núria Lorenzo Ramírez i Mónica Ferré Tobaruela • 96

Ètica i Espiritualitat en la pràctica educativa des de Simondon i Freire

Luisa Fernanda Rojas i Moisés Martínez • 105

Alfabetització com a gest tècnic en l'educació

Luis A. Camacho • 117

Llegir al món des de Freire i Simondon. Un acostament a l'alfabetització i al pensament tècnic

Dulce María Valdespino i Diana Jaid Martínez Navarro • 124

investigació

El paper dels aliments en l'acció col·lectiva: discutint les xarxes agroalimentàries alternatives a través de la perspectiva dels moviments socials

Francesco Vittori • 133

arxiu

dialogica

Reptes i possibilitats d'un centre d'educació adults a Balears davant l'FP

Jesús García Ferre • 153

fotografia Sebas Parra en acció • 161

llibres

Otras inapropiables. Feminismos desde las fronteras. bell hooks, Avtar Brah...

Irene Soler i Cremades • 165

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitzi el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Educar des de la commoció i les narratives per promoure la comprensió, l'autonomia i el compromís

Núria Lorenzo Ramírez i Mónica Ferré Tobaruela

La discriminació d'arrel identitaria, d'un problema complex a una eina per commoure i prendre acció

El racisme, la discriminació i els prejudicis per raons identitàries formen part dels “wicked problems”, “problemes perversos o malèvols” en català (Rittel y Webber, 1973) per la seva complexitat, profunditat, diversitat de causes i efectes globals. L'educació per una ciutadania intercultural, democràtica, inclusiva i justa és un repte. El valor del respecte i la inclusió identitària (racial, ètnica, de gènere, cultural i religiosa) és necessària i essencial. Des del punt de vista educatiu, no és simplement conèixer un tema, implica aconseguir una comprensió que desencadeni un canvi de creences i actituds que sovint estan arrelades en la història, la cultura, les institucions i les estructures socials o en la por, la desconeixença, la ràbia i l'odi. El repte educatiu va més enllà d'un aprenentatge instrumental, funcional o competencial, requereix aconseguir pensament propi i compromís social amb la humanitat per resoldre un “wicked problem” en un context complex, canviant, amb desigualtats econòmiques i tensions polítiques (radicalismes, polarització, exclusió de col·lectius minoritaris, mitjans de comunicació, història, moviments totalitaristes, etc.).

En aquest article es presenta el projecte “Stories that Move”¹, els seus antecedents i propòsits, l'eina i la proposta didàctica que la sustenta, per animar a utilitzar-ne tot aquest material inspirar per treballar en la formació de persones adultes, fomentar la comprensió i la consciència crítica sobre les diferències i els drets humans.

Antecedents i propòsit educatiu de “Stories that Move”

StM és un projecte, una eina i una proposta educativa impulsada per la Casa Anna Frank². L'any 2013 s'inicia el projecte amb una trobada internacional de joves a Berlín que manifesten la necessitat d'actuar a nivell educatiu contra la intolerància, la discriminació i els prejudicis. A l'any següent, el 2014, es va celebrar una reunió amb la participació de 65 experts provinents de 14 països europeus. Aquest esdeveniment va servir com a fonament per a allò que acabaria prenent forma com a StM i que es va presentar oficialment el 28 i 29 de juny de 2018 a Berlín (Anne Frank House, 2018). A dia d'avui, aquesta eina educativa es troba disponible en vuit idiomes diferents i ha estat implementada en més de 30 països de tot el món³, abastant gairebé tots els continents.

¹ A partir d'ara, utilitzarem l'acrònim StM per fer referència a “Stories that Move”. Tot el material està disponible de forma gratuïta en 8 llengües, inclòs el català, al web <https://www.storiesthatmove.org/ca/>

² Web de Anna Frank House: <https://www.storiesthatmove.org/ca/>

³ S'han contemplat tots aquells països que tenen més de 20 usuaris registrats a StM.

El propòsit educatiu de StM és la promoció de la comprensió intercultural i la diversitat, la consciència social, els valors democràtics i els drets humans fomentant el compromís actiu i participatiu per fer una societat més inclusiva i respectuosa, aquesta finalitat esdevé tangible mitjançant les següents accions i estratègies didàctiques:

1. **Fomentar la comprensió i la tolerància.** StM presenta vídeos amb històries i experiències reals de joves que han estat discriminats per raons identitàries per adquirir una comprensió més profunda dels fets i fomentar la tolerància i l'empatia.
2. **Promoure la consciència social.** StM desperta la consciència i la reflexió sobre qüestions socials i desigualtats relacionades amb el racisme, la discriminació i els prejudicis, inspirant el compromís social actiu (“taking action”) per afrontar el tema i treballar cap a una societat més justa.
3. **Desenvolupar el pensament crític.** StM ofereix oportunitats per analitzar i qüestionar actituds i creences que donen lloc als prejudicis i la discriminació, desenvolupant el pensament crític i l'anàlisi de qüestions complexes.
4. **Fomentar la participació activa:** StM encoratja als estudiants a ser part activa, convertir-se en agents de canvi i a defensar els drets humans, la diversitat i la igualtat d'oportunitats.
5. **Promoure valors democràtics:** StM educa en valors fonamentals com la igualtat, la llibertat, la justícia i la participació activa en una societat democràtica.
6. **Abordar la intolerància i els prejudicis:** StM tracta temes complexes com la intolerància, els prejudicis i la discriminació, oferint eines i recursos per explorar aquests temes des d'una perspectiva educativa i constructiva.

Elements claus de StM i fonamentació didàctica

StM se centra en l'aprenentatge basat en narratives personals, l'aprenentatge experiencial, la perspectiva intercultural, la promoció del pensament crític i el compromís actiu. L'eina pretén generar una experiència educativa significativa, rellevant i que inciti a la reflexió i l'acció.

Destaquem en negreta i enumerem sis elements claus de la proposta educativa, presentant la seva fonamentació didàctica basada en la recerca i la pràctica docent de forma breu.

1. La narració d'històries autèntiques o “**storytelling**” és l'eix vertebrador de StM, és des d'on es constitueix tota l'eina, d'on sorgeixen la majoria de les activitats que la componen i també l'element que li dona el nom, en català: Històries que Commouen. StM introdueix al llarg de tota l'experiència educativa clips curts de joves d'entre 14 a 27 anys d'arreu d'Europa que expliquen la seva pròpia experiència en relació als prejudicis i la discriminació per motius d'arrel identitària (origen ètnic, nacionalitat, religió, orientació sexual i identitat de gènere o *discapacitat* física o mental). Aquestes històries explicades de primera mà pro-

voquen reflexió, indignació, sorpresa, impressió i/o altres reaccions emocionals que permeten a l'alumnat tenir compassió, empatia o un sentiment de commoció. Aquest aprendre des de la commoció porta a crear un espai afectiu segur i a poder parlar de les experiències pròpies, de les accions i reaccions que se n'han desencadenat i del compromís social envers aquests temes, fent que tothom se senti implicat i emergeixin experiències i vivències pròpies, fins i tot de l'estudiantat que de vegades participa menys a l'aula (Petousi et al., 2022).

2. L'aprenentatge combinat, que en anglès es coneix com a **“blended learning”**, permet la instrucció presencial i en línia, això sí, en tot moment hi ha la presència i l'acompanyament del docent (Müller et al., 2023). Aquest format permet la flexibilitat i la personalització de l'aprenentatge, la participació cara a cara i en línia facilita la participació del jovent, desenvolupa les competències digitals i l'autoregulació de l'aprenentatge (Lorenzo et al. 2022).
3. StM incorpora el **“visible thinking” i les rutines de pensament** proposades, treballades i experimentades amb el Projecte Zero de la Universitat de Harvard (Ritchhart et al., 2014). L'educador ha de crear oportunitats per pensar, fer visible el pensament dels aprenents i els aprenents han de trobar el sentit i el valor del que s'està fent. Cada sessió, material, activitat promou un tipus de pensament o una estratègia i tot està enfocat a la comprensió, l'autonomia i el compromís. Els vuit moviments de pensament són: 1) observar de prop i descriure què hi ha allà, 2) construir explicacions i interpretacions, 3) raonar amb evidència, 4) establir connexions, 5) tenir en compte diferents punts de vista i perspectives, 6) captar l'essencial i arribar a conclusions, 7) preguntar-se i fer preguntes i 8) descobrir la complexitat i anar més enllà de la superfície.
4. Diferents autors i recerques (Scardamalia and Bereiter, 1991; Petousi et al., 2022) incideixen en que l'aprenentatge ha d'estar basat en la **interacció social i el diàleg per construir coneixement, generar accions i compromís social**. Amb StM els participants pensen individualment i generen coneixement, després discuteixen, argumenten i parlen de les seves experiències i interpretacions en grups petits o grans construint coneixement i repensant les seves creences i accions i les dels altres. És aquest abordatge complex i dialògic que es centre en les accions individuals i al mateix temps en les col·lectives el que ens pot ajudar a generar una societat més justa i aliçada amb els drets, el respecte i la inclusió.
5. StM està pensat i dissenyat com un paquet formatiu amb diferents mòduls i unitats d'aprenentatge, incorpora materials d'ampliació i profundització i guies didàctiques. L'objectiu és oferir una **proposta didàctica estructurada i fonamentada i al mateix temps facilitar un aprenentatge flexible i adaptat al context i a les persones** (als docents i als estudi-

ants, ja siguin joves o adults) de diferents edats, contexts i per treballar amb diferents graus de profunditat.

6. Crear un **entorn segur d'aprenentatge** és fonamental quan es tracten temes relacionats amb temàtiques sensibles i delicades com la discriminació per raons identitàries, no únicament per facilitar el diàleg, la participació, la confiança, sinó també perquè sovint surten temes relacionats amb el malestar, la falta de cura i atenció, el maltracte, els traumes o l'ansietat. El rol de l'educador/a és fonamental en aquest sentit, és necessari facilitar l'empatia, donar temps, suspendre els judicis, comunicar les expectatives, gestionar les incidències, fer de model davant d'adolescents i adults per aconseguir que se sentin còmodes per compartir, escoltar i aprendre junts (OCDE, 2018).

Estructura dels materials i la proposta educativa de StM

Expliquem breument l'estructura dels materials i la proposta educativa i si és del vostre interès podeu trobar escrits sobre experiències d'aula (Ferré i Sánchez, 2023). StM consta de 5 itineraris educatius. En la següent imatge es pot veure un índex de les unitats didàctiques de cada itinerari, així com del tema que aborda i la durada aproximada quan s'utilitza a l'aula. Cadascun dels itineraris s'estructura en tres unitats que permeten profunditzar en la temàtica treballada de forma progressiva, excepte el tercer itinerari, Històries de vida, que només té una unitat i és idònia per treballar la memòria històrica.

1. Mirar i ser	<ol style="list-style-type: none"> 1. Què veig? 2. Qui soc? 3. Què veiem en altres persones? 	Suposicions Identitat Prejudicis	50 min. 50 min. 50 min.
2. Afrontar la discriminació	<ol style="list-style-type: none"> 1. La maquinària de la discriminació 2. Ampliant i reduint 3. Cinc escenaris – et toca a tu 	Mecanismes Experiències de joves Situacions quotidianes	100 min. 100 min. 50 min.
3. Històries de vida	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diferents veus 	Biografies, diversitat, història	150 min.
4. Dominar els mitjans	<ol style="list-style-type: none"> 1. Els mitjans i jo 2. Anàlisis d'anuncis 3. Els mitjans i la manipulació 	Bombolles Estereotips Propaganda	100 min. 100 min. 50 min.
5. Entrar en acció	<ol style="list-style-type: none"> 1. Acció i canvi 2. El teu dret a entrar en acció 3. ...l'acció! 	Compromís social Drets humans Pla d'acció	50 min. 100 min. 50 min.

Imatge: Captura de pantalla de l'estructura de StM i l'índex dels itineraris i unitats

⁴ Aporofobia, por o aversió cap a les persones pobres o desfavorides.

És necessari que els i les docents i educadors/es que vulguin fer servir l'eina o proposta educativa facin abans un trasteig i un visionat dels vídeos i del material per poder adaptar-la al seu context i als seus estudiants o grups. En cada unitat hi ha una guia didàctica on s'expliquen els objectius de cada activitat, la durada d'aquestes, les agrupacions que s'han de fer amb l'alumnat i diferents recomanacions per abordar de forma eficient la temàtica treballada. A més a més, l'eina permet personalitzar les sessions i seleccionar lliurement les activitats que vulguin realitzar-se en funció del contingut que es vulgui treballar, dels usuaris i del context.

En la següent taula us mostrem els resultats d'aprenentatge de cadascun dels itineraris per animar-vos a la indagació docent.

<p>1. Mirar i ser. En aquest itinerari s'aborden les suposicions (Què veig?), la identitat (Qui sóc jo?) i els prejudicis (Què veig en els altres?). Els resultats d'aprenentatge són:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Reflexionar sobre com es veuen a si mateixos i a altres persones. - Explorar diferents aspectes de la pròpia identitat - Reconèixer la diversitat com quelcom natural present al nostre món. - Analitzar el paper dels prejudicis en les nostres relacions amb els demés.
<p>2. Afrontar la discriminació. En aquest itinerari s'aborden els mecanismes pels quals es generen i perpetuen les discriminacions (La màquina de discriminació), les experiències reals de joves (Ampliant i reduint) i situacions quotidianes per pensar en les nostres accions i reaccions (Cinc escenaris - et toca a tu).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Comprendre el procés de generació de prejudicis - Valorar el concepte de normalitat i diferent. - Reconèixer els papers de víctima, atacant i observador en processos de violència i/o discriminació. - Empatitzar amb els diversos impactes psicològics que pateixen les persones implicades en aquests processos presents en els diversos tipus de violència i discriminació. - Comprendre la complexitat i interdependència dels molts aspectes implicats en aquests processos. - Avaluar fenòmens com la islamofobia, l'antigitanisme, el racisme, l'antisemitisme, l'homofòbia, l'aporafobia⁴, etc. - Ser capaç de dialogar i expressar les pròpies idees amb altres sobre aquestes temàtiques tant sensibles en un marc de diàleg intercultural i interreligiós.
<p>3. Històries de vida. En aquest itinerari s'aborden les biografies o històries de vida de 10 persones que al llarg de la història van patir algun tipus de violència i/o discriminació i van lluitar contra aquesta convertint-se en referents i models que han facilitat canvis socials.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Comprendre l'impacte que té a la vida de la persona haver patit violència o discriminació. - Sentir compassió i admiració per la resiliència i la capacitat de superació. - Desenvolupar un sentiment de confiança en l'ésser humà. - Conèixer models personals que inspirin en moments d'adversitat. - Aprendre d'errors històrics del passat.

Itinerari, unitats i temàtiques	Resultats d'aprenentatge
<p>4. Dominar els mitjans. En aquest itinerari s'aborda la relació entre els individus i els mitjans de comunicació, incloent la formació d'opinions, els prejudicis i la comprensió crítica de la informació (Els mitjans i jo), s'analitzen els estereotips fomentant la consciència crítica i la deconstrucció dels mateixos (Analitzant la publicitat), així com la propaganda, la manipulació mediàtica i la difusió d'ideologies, promovent la capacitat dels estudiants per discernir, qüestionar i desenvolupar un pensament crític enfront de les narratives tendencioses (Mitjans i manipulació).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Reflexionar sobre el tipus de mitjans que consumim. - Analitzar el temps i la influència que exerceixen sobre nosaltres. - Identificar en quina bombolla mediàtica estem immersos. - Reconèixer que som manipulats pels mitjans.
<p>5. Entrar en acció. En aquest itinerari s'aborda el compromís social amb el visionat de dues persones que van entrar en acció després d'un atac antisemita en una sinagoga de Copenhaguen el 2015 (Acció i canvi), es reflexiona sobre com els drets humans afecten les vides dels i les alumnes i les dels altres (Els teus drets), i es procura que l'alumnat prepari el seu propi pla d'acció considerant diferents maneres d'actuar davant d'un exemple de discriminació (I acció).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Valorar la pertinència i conseqüències de l'activisme pel Compromís social i el bé comú. - Valorar críticament el paper i gestió dels Drets Humans a la nostra societat. - Reconèixer els papers de víctima, atacant i observador en processos de violència i/o discriminació. - Valorar diverses maneres d'actuar davant la violència i la discriminació per part dels joves. - Empatitzar amb joves activistes en la defensa dels drets Humans, el bé comú i la lluita contra la violència i les discriminacions. - Apoderar als i les joves a que responguin i actuïn.

⁵ Escriu sobre capitalisme racial i islamofòbia, sobre vigilància i violència política i sobre els moviments radicals negres. Per saber-ne més consulteu <https://www.kundnani.org/>

Per concloure, obrim el debat i us interpel·lem

Hom espera trobar en les conclusions un sumari o un tancament, ans al contrari, en aquest cas el que pretenem és obrir el debat presentant altres autors, qüestions i argumentacions relacionades amb el “wicked problems” al que fèiem referència a l'inici. El racisme i la discriminació tenen múltiples arrels i causes. De quina manera el capitalisme afecta a la democràcia, a les cures, als drets humans i a la igualtat? Tenen relació capitalisme i racisme? Quin ha de ser o és el paper de les universitats i els acadèmics en relació al racisme? És obvi que no podem afrontar les discriminacions i el racisme per raons identitàries només a nivell educatiu.

En relació a la funció educativa i el paper de les universitats o l'acadèmia, autors de reconegut prestigi com Kundnani⁵ argumenten que les accions educatives i els tallers de conscienciació com a estratègia per abordar el racisme i la discriminació poden ser inadequades per abordar les profundes arrels estructurals del racisme i fins i tot poden tenir efectes contraproductius. No estem totalment en desacord amb Kundnani, el racisme no és un tema individual, no es pot resoldre únicament centrant-se en les actituds individuals i els prejudicis, hi ha una dimensió estructural i sistèmica que és necessari abordar. Les desi-

- ⁶ Fa referència al coneixement generat o impartit a les universitats.
- ⁷ No inclosos en la bibliografia perquè no els hem citat textualment ni farem referències un a un.

gualtats socials i econòmiques estan lligades al racisme sistèmic. Com equip de recerca, investigadores i docents ens plantegem: com podem fer un enfocament més holístic i estructural per abordar el tema del racisme i les discriminacions? com podem abordar les desigualtats socials i econòmiques com a part integral de la lluita antiracista? és suficient l'ensenyament sobre prejudicis i diversitat que es fa ara mateix als centres educatius i a nivell social? pot l'educació canviar estructures socials? quina és la relació entre educació i canvi social? quines són les implicacions polítiques de l'educació antiracista?. Respecte a l'educació universitària, Kundnani (2022, p. 89-90) és punyent i ens pregunta directament “¿De què ens serveix el teu coneixement⁶? El vostre anàlisi de la nostra realitat social, ¿ens diu què podem fer per transformar-la? ¿la vostra comprensió de la nostra realitat es comunica amb la nostra experiència? Si no feu cap d'aquestes dues coses, ¿hauríem no només de rebutjar el vostre “coneixement” sinó, pensant en l'interès de la nostra pròpia alliberació, considerar-te una amiga dels nostres enemics i un perill per al nostre poble?”.

Ampliant una mica més el marc d'anàlisi i en sintonia amb l'anterior argumentació, diferents autors i autores que tracten temes relacionats amb el capitalisme, la cura dels altres, la democràcia, la salut mental, el malestar o el patiment presentant un enfoc i una anàlisi que insisteix en la idea de que les condicions estructurals, socials i polítiques deixen una empremta en les nostres biografies. Argumenten que el context forma part tant de la causa com del problema en si mateix. Sara Ahmed, Alejandra Pizarnik, Foucault, Guattari o Deleuze⁷ entre d'altres aborden el tema de la “polítització del malestar”, insisteixen en que és necessari la fugida de les respostes individuals i l'ampliació dels drets vinculats als valors postmaterials: l'autonomia, la llibertat d'expressió i el desenvolupament de la democràcia. Padilla i Carmona (2022, p. 66) insisteixen en la necessitat d'una “posició col·lectiva” enfront de l'ataràxia en la que vivim. Ataràxia entesa com a distanciament emocional, indiferència, manca d'afectació davant dels problemes socials, estructurals i polítics. Ignorar i naturalitzar la desigualtat és ignorar la violència estructural i la pròpia base desigual dels sistemes. En aquest sentit la narració, la paraula, el “storytelling” de StM dona coherència a la vivència subjectiva de l'altre, fa repensar i dialogar sobre les pròpies experiències i és un bon camí per recuperar l'agència, l'apoderament i el compromís.

Viure millor és l'objectiu, **viure amb dignitat** com senyala Marta Nussbaum (2007) i Sara Ahmed (2012) i al mateix temps estar bé de forma col·lectiva, entenent, creant i sostenint una auto-inter-ecodependència. Sennet (2003) fa referència al **res-pecte** en un món de desigualtats, fa referència al fet de que som éssers contingents, vulnerables, dependents i fràgils que necessitem ser reconeguts, escoltats, narrats amb la paraula. Aquesta meta implica, com argumenta Nancy Fraser (2023), entendre que el capitalisme actualment canibalitza totes les esferes de la vida, devorant la riquesa de la natura i de les poblacions racialitzades, succionant la nostra capacitat de tenir cura els uns dels altres i consumint la pràctica política. Fraser sosté que per

superar la injustícia econòmica, cal una **redistribució** més efectiva; per vèncer la injustícia social, cal garantir un **reconeixement** més profund; i per combatre la injustícia política, es requereix una **representació** més inclusiva.

- **Redistribució:** implica garantir suficiència material i seguretat.
- **Reconeixement:** implica la llibertat de desenvolupar la pròpia identitat i igualtat en els drets.
- **Representació:** involucra la participació a les esferes polítiques, socials i culturals, assegurant la inclusió.

Quan una societat, un poble, una escola o una organització no actua pensant en la humanitat i el benestar de tothom, en el respecte i el reconeixement de tothom, en les capacitats i la dignitat de les persones i les seves identitats, quan no hi ha participació i la veu de tothom no hi és, hi ha violència, discriminació, desigualtat, injustícia social. Nancy Fraser (2023) explica, per una banda, els lligams entre capitalisme, explotació i expropiació i, per altra, com funcionen les dinàmiques racialitzadores i els mecanismes del sistema actual per afeblir les forces d'emancipació. El seu anàlisi explica el neoliberalisme progressista i els populismes autoritaris de dretes en el nostre context, integrant la teoria marxista negra, l'activisme antiracista del segle XXI amb altres valors que també estan sent devorats pel capitalisme com la natura, els béns comuns i els poder públics o la creativitat de les persones treballadores. Tota injustícia estructural implica explotació de classe, dominació de gènere i opressió racial/imperial. La crisi política, social, econòmica, ecològica convergeixen i s'exacerben mútuament, només si pensem a gran escala ens podem dotar d'una mínima oportunitat de vèncer l'impuls imparable del capitalisme caníbal. Per superar el racisme, avui, calen aliances interracials que aspirin a aconseguir aquesta transformació. Per fer aquestes aliances és necessari un esforç polític constant. No ens atrevim a concloure o afirmar quin és quin el paper que ha de tenir l'educació i/o al servei de qui ha d'estar el sistema educatiu, és obvi que no és ètic mantenir-se en silenci o no actuar, cal prendre partit i acció política i social des de l'àmbit educatiu per contribuir a aquest viure millor col·lectiu, a aquest viure digne i respectuós per a tothom.

Referències bibliogràfiques

- AHMED, Sara. (2012) *On Being Included: Racism and Diversity in Institutional Life*. Durham : Duke University Press.
- ANNE FRANK HOUSE. (2018). *Report International Conference and Launch of Stories that Move Toolbox against discrimination*. <https://www.storiesthatmove.org/>
- FERRÉ, M. & SÁNCHEZ, A. (2023). La enseñanza y aprendizaje del Holocausto y la persecución nazi a través de la Herramienta en línea “Storiesthatmove” como base para fomentar la lucha contra la discriminación actual: Caso práctico en una clase de secundaria. *Edetania*, 63. [en premsa].

- FRASER, N. (2023) *Capitalisme caníbal: com el nostre sistema devora la democràcia, les cures i el planeta, i què podem fer al respecte*. Manresa: Tigre de Paper.
- GARRISON, D. & VAUGHAN, Norman. (2008). *Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines*. <http://doi.org/10.1002/9781118269558>
- GOFFMAN, Erving. (2008). *Estigma: la identitat deteriorada* (2a ed.). Buenos Aires: Amorrortu.
- KUNDNANI, A. (2022) *Capitalismo racial*. Oviedo: Cambalache.
- LORENZO RAMÍREZ, Núria; ARMADANS TREMOSA, Immaculada; FUERTES-ALPISTE, Marc; LLANES-ORDOÑEZ, Juan (2022) Hacia la educación híbrida: investigar sobre la experiencia y los desafíos de los docentes de secundaria y adultos en Cataluña. In S. Olmos-Migueláñez, M. J. Rodríguez-Conde, A. Bartolomé, J. Salinas, F. J. Frutos-Esteban, & F. J. García-Peñalvo (Eds.) *La influencia de la tecnología en la investigación educativa post-pandemia* (p. 29-42). Barcelona: Octaedro.
- MÜLLER, C., MILDENBERGER, T., & STEINGRUBER, D. (2023). Learning effectiveness of a flexible learning study programme in a blended learning design: why are some courses more effective than others? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(1), 10. <https://doi.org/10.1186/s41239-022-00379-x>
- NUSSBAUM, M.C. (2007) *Las fronteras de la justicia: consideraciones sobre la exclusión*. Barcelona: Paidós
- OCDE (2018). *Manual per a entorns d'aprenentatge innovadors*. Barcelona: UOC; Centre Unesco de Catalunya. <http://www.fbofill.cat/publicacions/manual-entorns-daprenentatge-innovadors>
- PADILLA, J. & CARMONA, M. (2022) *Malestamos: cuando estar mal es un problema colectivo*. Barcelona: Capitán Swing.
- PETOUSI, D., KATIFORI, A., SERVI, K., ROUSSOU, M., & IOANNIDIS, Y. (2022). History education done different: A collaborative interactive digital storytelling approach for remote learners. *Frontiers in Education*, 7, 942834. <https://doi.org/10.3389/fe-duc.2022.942834>
- RITCHHART, R., CHURCH, M., & MORRISON, K. (2014). *Hacer visible el pensamiento: como promover el compromiso, la comprensión y la autonomía de los estudiantes*. Barcelona: Paidós.
- RITTEL, H. W. J., & WEBBER, M. M. (1973). Dilemmas in a General Theory of Planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155-169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- SCARDAMALIA, M., and BEREITER, C. (1991). Higher Levels of Agency for Children in Knowledge Building: A Challenge for the Design of New Knowledge Media. *Journal of Learning Sciences*, 1, 37-68. https://doi.org/10.1207/s15327809jls0101_3
- SENNET, R. (2003) *El respeto: sobre la dignidad del hombre en un mundo de desigualdad*. Madrid: Anagrama.

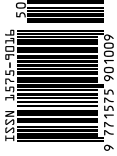
INSTITUTO
Paulo Freire

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

AJUNTAMENT DE
LA POBLA DE FARNALS

100

Cent d'Estellés

1924-2024